

jelenleg ő felel a MAFF által felügyelt könyvtárak és kutatóintézetek profilszerkesztőinek kiképzéséért.

A profilszerkesztők jelenleg a Lockheed-rendszerrel ismerkednek, mivel e szolgáltatás biztosítja a Minisztérium számára szükséges adatbázisok legtöbbjét. Az alapképzésben részesített profilszerkesztők később a Lockheed haladó tanfolyamain, vagy más adatbázisokat ismertető speciális tanfolyamokon bővíthetik ismereteiket.

A szolgáltatásokat a Központ a Minisztérium belső híradójában ismerteti, részletezőbb bemutatásuk szakmai értekezletek, rövid szemináriumok útján történik.

* * *

A meglátogatott intézmények *oktatási, továbbképzési és marketing tevékenységét* a következőkben foglalhatjuk össze:

kevés szervezetnek van kapcsolata a formális oktatási rendszerrel;

a legtöbb szervezet on-line keresési továbbképzést rendszeresített, részint saját szervezésében (pl. MAFF), részint az adatbázisok előállítóit bízva meg e feladattal; az önfenn tartó, profitra épülő szervezetek jobban érdekelték a szolgáltatások reklámozásában, mint mások; a marketing politika erősen összefügg a szolgáltatási és előfizetési díjaknál követett politikával.

/TEDD, L. A.: Education, training and marketing for on-line information retrieval system = Online Review, 3. köt. 2. sz. 1979. p. 205–212./

(Novák István)

A felhasználók oktatása: programok, problémák, kilátások

Az Unesco Általános Információs Programja (General Information Programme, GIP) és egyéb nemzetközi törekvések

A szóban forgó Unesco-program szerint a felhasználók oktatásába minden olyan törekvés vagy program beletartozik, amely a felhasználók számára megkönnyíti

- személyes információszükségletük megismerését,
- e szükséglet megfogalmazását,
- az információszolgáltatások hatékony felhasználását és ezeknek a szolgáltatásoknak értékelését.

Az Unesco törekvései e tekintetben *három csoportot alkotnak:*

az információk és a tapasztalatok cseréje, az ezzel kapcsolatos problémák megvitatására alkalmas fórumok megteremtése;

a felhasználók oktatására irányuló törekvések támogatása különböző segédeszközökkel, kiadványokkal és útmutatókkal;

a fejlődő országok támogatása a felhasználók oktatására vonatkozó országos koncepciók kidolgozásában és ilyen célú oktatási intézmények létrehozásában.

Az Unesco 1979–80. évi Általános Információs Programjának kísérleti projektje a fejlődő országokban az információforrások és -szolgáltatások felhasználását elősegítő *felhasználó-oktatást emeli ki*, és az e célra készült útmutatók használatát ismerteti.

Az Unesco mellett még számos szervezet foglalkozik ezzel a kérdéssel, mint pl. az *EUSIDIC (European Association of Scientific Information Dissemination Centres = Európai Tudományos Információterjesztő Központok Szövetsége)*, a *WFEQ (World Federation of Engineering Organizations = Mérnökszervezetek Világszövetsége)*, az *OECD (Organization for Economic Co-operation and Development = Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)* és a *FID*.

Az információk felhasználói

Az OECD a tudományos és műszaki információk felhasználóit a következőképpen csoportosítja:

a *tudományos kutató* (tudós, specialista), az információ felhasználója és egyszersmind létrehozója, aki arra törekszik, hogy minden új eredményt megismerjen és adott esetben a forrásokhoz is hozzájuthasson;

a *mérnök* számára az információ segédeszköz a gyakorlati munkához; számára az információk tulajdonjogi kérdése, esetleg szabadalmazott volta és a szolgáltatások költsége jelent problémát;

az *ügyvezető, tervező és irányító* számára a döntést előkészítő információknak van jelentőségük;

a *nem műszaki képzettségű felhasználónak* érthető, ismeretterjesztő jellegű információkra van szüksége.

E felhasználói csoportok azonban nem zárt kategóriák. Egy-egy felhasználó más-más kategóriában is jelentkezhet. Ezért helyesebb az információ releváns voltát a személyek helyett a feladatkörökhöz kapcsolni.

Meg kell még említeni az *információt egyáltalán nem használó szakembereket*, akik azt hiszik, hogy mindent tudnak, amit saját szakterületükön tudni kell, és úgy vélik, nincs is idejük az információkeresésre.

Oktatóprogramok: információkeresési szokások és a felhasználók szükségletei

A fenti két fogalom mind a vizsgálatoknál, mind az irodalomban gyakran keveredik egymással. Megfelelő kérdésekkel, mint pl.: Szükség van-e információra?

Tudatában van-e ennek a szükségletnek? – illetve: Mit tesz e szükséglet kielégítésére? Hogyan válogatja meg az információs forrásokat? stb. a kettő könnyen szétválasztható.

Az oktatóprogramok tervezőinek a következő *alapkérdésekre* kell megtalálniuk a választ:

- Kinek készül a program?
- Miért van szükség a programra?
- Mi az oktatás célja?
- A már említett felhasználói kategóriák közül melyik számára készül a program?
- Milyen oktatási módszerekre van szükség?
- Mikor kerüljön sor az oktatásra? (Legcélszerűbb azt a napi munkarendbe beiktatni.)

A kérdésekre igénykutatással, a felhasználók tájékozdási szokásainak vizsgálatával, illetve az információs használó és az alig vagy nem használó csoportok szétválasztásával adható meg a válasz.

Országos információs politika és az oktatási programok

Az országos információs politika legfőbb gondja az, hogy miként törjön ki abból az ördögi körből, amelyben az érdektelenség, a nem kielégítő használat oka és egyben következménye a rosszul fizetett és alkalmatlan munkaerők által nyújtott gyenge szolgáltatás (1. ábra).

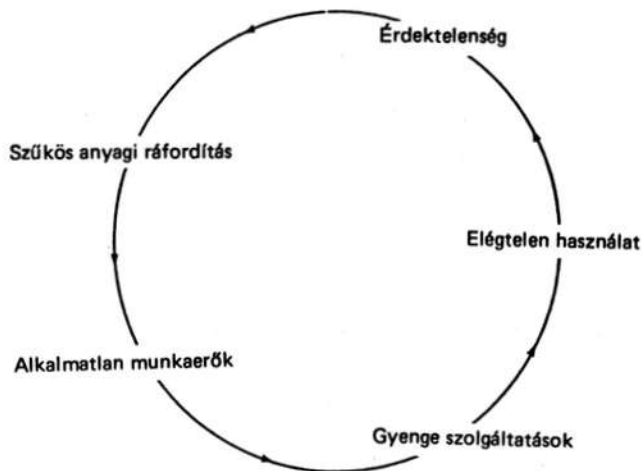
Ilyen helyzetben a felhasználók oktatása, azaz az érdeklődés felkeltése, a használat szorgalmazása együtt kell járjon a szolgáltatások fejlesztésével.

Az országos információs politikában két szempontnak kell érvényesülnie:

az oktatásban. az egyetemi és főiskolai hallgatókat ösztönözni kell a könyvtárak és az információs szolgáltatások használatára,

a könyvtári és tájékoztatási munkában pedig az információ személyiségfejlesztő, nevelő hatását kell hangsúlyozni.

Az országos információs politikában különböző országos szervezeteknek, központi és tudományos könyvtáraknak, oktatási és tudományos intézményeknek stb. kell együtt-

1. ábra Az információs rendszerek elégtelen működésének okai és következményei

működniük részben a koordinálás, a tervezés, az irányítás, részben pedig a különböző gyakorlati feladatok megoldása érdekében.

A cél mindenképpen az, hogy a már tényleges felhasználók még teljesebben ismerjék meg a kínálatot és a kínálat hasznosításának csínját-bínját, a potenciálisak pedig tudatára ébredjenek az információfelhasználás elkerülhetetlenségének. Különösen a tanulókat, az egyetemi és főiskolai hallgatókat kell felkészíteni, segíteni, ösztönözni e tekintetben, ui. a potenciális felhasználók e meghatározó jelentőségű kategóriájáról még a fejlett országokban is gyakran megfeledkeznek.

Nem szabad eltekinteni attól sem, hogy minden rangú és rendű felhasználót saját környezete és munkája determinálja. Ezért az oktatásban a speciális körülményeket mindig figyelembe kell venni. Nincs egyetlen olyan megoldás sem, amely minden csoportnak megfelelő lenne, és minden egyes oktatási alkalom más és más követelményeket támaszt.

/TOCATLIAN, J.: Training information users: programmes, problems, prospects. = Unesco Bulletin for Libraries, 32. köt. 6. sz. 1978. p. 355–362./

(Dezső Zsigmondné)

